

2018-016

Nota Brecht Molenakker appartementen en woningen

Programma van maatregelen

Bert ACKE en Maarten BRACKE

20-3-2018

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Voor een grootschalig bouwproject bestaande uit vier aparte vergunningsaanvragen, meer bepaald drie verkavelingsvergunningen en één stedenbouwkundige vergunning te Brecht Molenakker/Molenstraat, waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 3000m² of meer bedraagt, diende de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan elke vergunningsaanvraag. De archeologienota's¹ bestonden enkel uit bureauonderzoeken, in de programma's van maatregelen was opgenomen dat proefsleuvenonderzoeken en indien een steentijdsite aanwezig was waarderende archeologische boringen uitgevoerd te worden in een uitgesteld traject. In deze nota, opgemaakt onder supervisie van een erkend archeoloog, worden de resultaten van de proefsleuvenonderzoek beschreven. Geziende vier vergunningsaanvragen samen horen tot één groot project, worden deze in overleg met de erfgoedconsulent van Onroerend Erfgoed, samen behandeld. De proefsleuvenonderzoeken werden ook samen uitgevoerd. Het verslag van resultaten geeft een overkoepelend resultaat, terwijl de programma's van maatregelen voor elk dossier apart worden uitgewerkt.

De totale oppervlakte bedraagt 30621m², hiervan was ca. 29671m² onderzoekbaar. Het beboste perceel van 950m² kon niet onderzocht worden. Hiervan werd 3145m² (10,6%) onderzocht door middel van proefsleuven, en 145m² (0,5%) door middel van kijkvensters. In totaal werd 11,1% onderzocht van het totale plangebied. Dit percentage was ruim voldoende om een goede inschatting te maken op het archeologisch potentieel binnen het plangebied, dat in dit geval overduidelijk positief bleek te zijn. Het lager percentage is bovendien te wijten aan de nog in gebruik zijnde Leerlooiersweg geflankeerd door grachten (zone wegenis), waar slechts enkele korte sleuven konden aangelegd worden. Op de andere deelzones (appartementen, appartementen/woningen en verkaveling) werd de dekkingsgraad ruim voldoende behaald.

De gegevens opgesteld in de bureaustudie toonden aan dat het projectgebied een hoge archeologische verwachting had. De resultaten van het vooronderzoek bevestigen deze stelling. In het plangebied konden diverse sporen teruggevonden worden die voorlopig gedateerd kunnen worden in de ijzertijd en middeleeuwse periode. De sporen wijzen op landelijke bewoning en erfindelingen.

¹ <https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/2635>

<https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/2634>

<https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/2636>

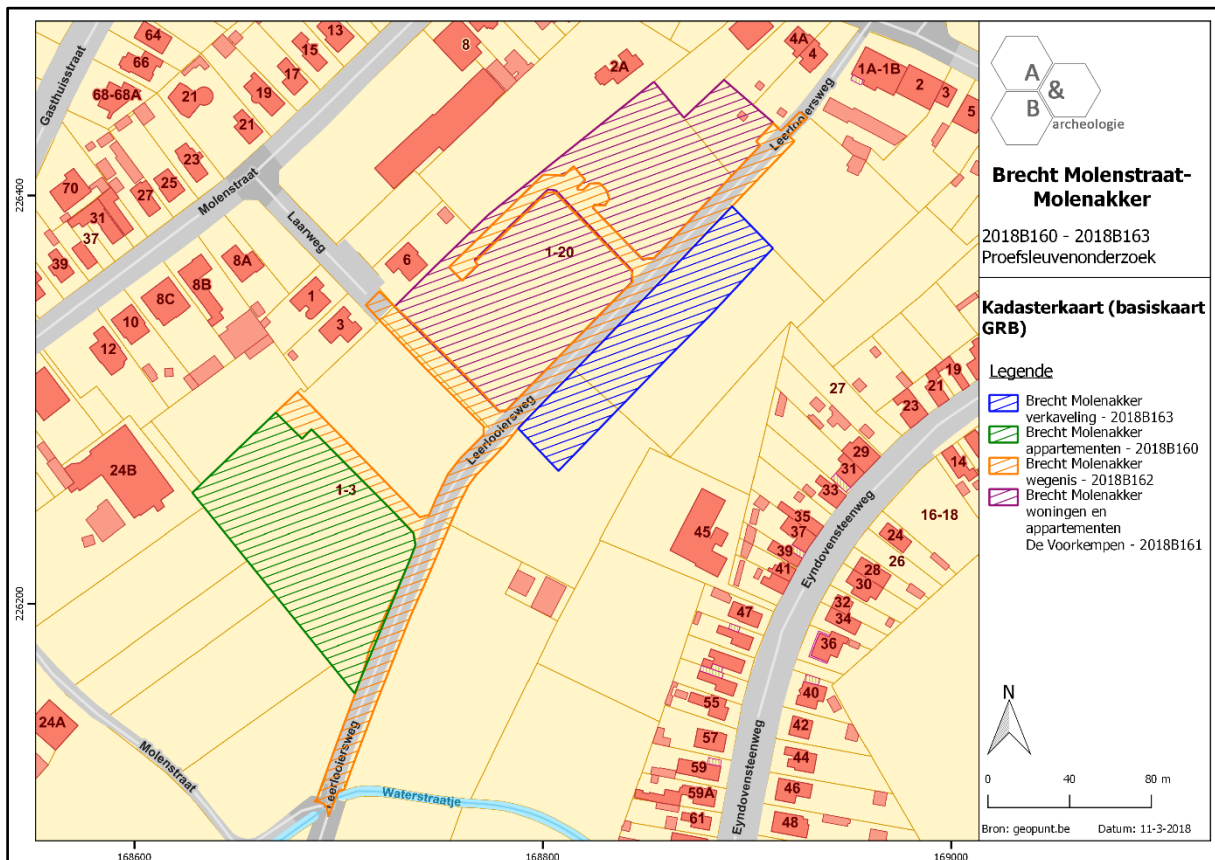
<https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/6214>

Op basis van de resultaten is een verder onderzoek noodzakelijk over nagenoeg het volledige plangebied (ca. 29921m²). Enkel in het uiterste zuidwesten van de Leerlooiersweg werden verstoringen tot diep in de C-horizont vastgesteld. Ook valt een klein deeltje weg ter hoogte van de Laarweg, aangezien hier de wegenis reeds ligt en de aansluiting wordt gemaakt met de nieuwe verkaveling.

Dit programma van maatregelen heeft betrekking op de zone van de toekomstige appartementen en woningen (2018B161) met een totale oppervlakte van ca. 11392m². Binnen deze zone werden meerdere sporenclusters en diverse andere sporen gevonden uit de ijzertijd en de middeleeuwse periode.

2. Afbakening van de opgravingszone

Binnen de zone van de toekomstige appartementen en woningen werden over het volledige plangebied sporen aangetroffen, die voorlopig ruim gedateerd kunnen worden in de ijzertijd en de middeleeuwen. Gezien de densiteit aan sporen wordt het volledige gebied afgebakend en geselecteerd voor verder onderzoek. In totaal omvat deze een oppervlakte van ca. 11392m². Op onderstaande figuur is de zone gemarkeerd met de paarse omkadering.

Figuur 1 Afbakening van de opgravingszone in paars (zone appartementen en woningen).

3. Vraagstelling

Het doel van het onderzoek is om de archeologische sporen te karteren en onderzoeken. Volgende niet limitatieve vraagstellingen dienen hierbij vooropgesteld te worden:

- Wat is de aard, omvang, datering, en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?
- Is er sprake van een één- of meerasig erf? Uit welke periode dateert het erf? Zijn er visuele afbakening (erfgracht, greppels, ...) of betreft het een zwevend erf?
- Hoe situeert de bewoning uit de ijzertijd zich ten opzichte van de middeleeuwen? Is er verschuiving waarneembaar?
- Welke spoorcategorieën zijn aanwezig? En tot welke functie behoren deze (bewoning, begraving, artisanaal, ...)? Welke structuren kunnen onderscheiden worden (gebouwen, waterputten, kuilen, ...)?
- Kunnen sporen of vondsten van artisanale activiteiten onderscheiden worden?
- Uit wat bestaat de materiële cultuur en kan dit iets leren over het gebruik van de site en de bewoner(s)? Tot welke groep, type, baksel, ... behoort het aardewerk?
- Lenen vondsten zich tot een conservatie? Wat is hun meerwaarde?
- Kunnen bepaalde sporen verder natuurwetenschappelijk onderzocht worden? Wat is hun meerwaarde? Welke vormen van natuurwetenschappelijk onderzoek zijn van toepassing (¹⁴C-datering, macrobotanisch, pollen, dendrochronologie, houtsoortbepaling, anthracologie, petrografie, archeozoölogie, ...). Wat kan gezegd worden van het toenmalige landschap op basis van het natuurwetenschappelijk onderzoek? Kan de site op basis van ¹⁴C-datering scherper gedateerd worden?
- Kan de site in een ruimer archeologisch kader geplaatst worden of betreft het een lokaal fenomeen? Kunnen de resultaten gekoppeld worden aan eerder uitgevoerd archeologisch onderzoek en aan de andere opgravingen van de deelprojecten?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en –technieken)

Gezien de geplande werken en de aanwezigheid van archeologische sporen is een *in situ* behoud niet mogelijk. Er dient bijgevolg een opgraving uitgevoerd te worden om de archeologische resten te onderzoeken.

Het onderzoeksgebied omvat het volledige plangebied en heeft een totale oppervlakte van ca. 11392m². Het onderzoek kan uitgevoerd worden op één archeologisch vlakniveau (C-horizont) in meerdere werkputten gezien het grondverzet en de beperkte ruimte hiervoor (grens plangebied). Belangrijk is wel dat structuren, zoals gebouwen, in één geheel dienen onderzocht te worden en niet over twee of meerdere werkputten. Het vlak dient aangelegd te worden met een graafmachine met een platte graafbak onder begeleiding van de archeoloog. Hierbij wordt de grond afzonderlijke gestockeerd om vermenging te voorkomen.

Het archeologisch onderzoek dient conform de Code van Goede Praktijk uitgevoerd te worden. Sporen dienen geregistreerd en onderzocht te worden. Indien sporen zich lenen tot natuurwetenschappelijk onderzoek kunnen stalen genomen worden. De staalname en conservatie gebeurt volgens de bepalingen zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. De staalname en de selectie welke stalen verder onderzocht dienen te worden, gebeurt met het oog op het beantwoorden van de onderzoeksvragen. Voorafgaand, tijdens en na het veldwerk overlegt de veldwerkleider met de betrokken natuurwetenschapper(s) en de conservator.

Indien een waterhoudende structuur (diepe gracht, waterput, ...) aangetroffen wordt, die tot in de grondwatertafel reikt, dient men te werken met een bronbemaling om de structuur in goede en veilige omstandigheden te onderzoeken. Hierbij kan een controleboring aanwijzingen geven van de maximale diepte van het spoor en de positie van de grondwatertafel. Op basis van de controleboring kan beslist worden of bronbemaling nodig is of niet.

5. Criteria niet uitvoeren onderzoekshandelingen

Er zijn geen criteria. Het archeologisch onderzoek dient uitgevoerd te worden conform de Code van de Goede Praktijk.

6. Schatting tijdsduur (indicatief)

Het archeologisch veldonderzoek neemt voor een opgravingsploeg van 4 mensen ca. 30 tot 35 werkdagen in beslag gezien de oppervlakte en indeling in meerdere opgravingszones. Na afronding van het onderzoek kan de zone terug aangevuld worden. De verwerking en rapportering neemt ca. 50 tot 55 mandagen in beslag. Deze tijd is nodig voor de opmaak van het rapport, opstellen van grondplannen, wassen/verpakken/inventariseren van vondstmateriaal, opmaak van lijsten, ... Indien meerdere waterputten of andere waterhoudende structuren aangetroffen worden kan de termijn van het veldwerk verruimen.

7. Kostenraming op basis van de geraamde tijdsduur (excl. BTW, indicatief)

- Veldwerk archeologische opgraving incl. kraanwerk (aanleg en dichten): 67 000 euro
- Verwerking, assessment, rapportage: 23 500 euro
- Natuurwetenschappelijk onderzoek en conservatie: maximaal 9 500 euro

- Onderzoek van omvangrijke sporen dieper dan de grondwatertafel (bv. waterputten): bronbemaling, onderzoek, kraanwerk, staalname, verwerking, ... voor 2500 euro tot 3000 euro per structuur

8. Gewenste competenties

- Het team moet bestaan uit minstens 4 personen, waarvan minstens 2 archeologen.
- De veldwerkleider heeft minstens 200 werkdagen ervaring met terreinonderzoek van landelijke sites, in het bijzonder sites uit de ijzertijd en middeleeuwse periode.

9. Bewaring archeologisch ensemble

Gedurende het onderzoek worden de vondsten door de erkende archeoloog als geheel bewaard in een veilige, droge en klimaatsgeschikte omgeving. Na afronding van het onderzoek wordt het archeologisch ensemble overgedragen aan de eigenaar. Deze kan het vondstmateriaal overdragen aan het provinciaal depot van Antwerpen. Zij nemen alle vondsten en archiefmateriaal uit de regio Antwerpen in beheer en maken dit toegankelijk voor verdere onderzoeken of voor museale doeleinden.